

SUPERSANKKARIT IÄISYYDEN KYNNYKSELLÄ

**- Teräsmies
ja Batman
perimmäisten
kysymysten
äärellä**

TERÄSMIES - MELKEIN MESSIAS

Jos asiaa tarkastellaan uskonnollisesta näkökulmasta, on ehkä syytä aloittaa sijoittamalla Teräsmies uskonnollisen henkilögallerian jatkumoon. Myyttien maailmaan mahtuu jos jonkinlaista kulkijaa, mutta Teräsmies löytää itselleen melko mukavasti sopen puolijumala-sankarin ja varsinaisen Messiaan välimaastosta.

Sankarieleментit ovat kaikkien nähtävissä, mutta mistä tuo messias tulee? Sankaria ja

messiasista ei todellakaan ole järkeä erottaa pitävästi. Olenainen ero löytyy tietyltä eettiseltä tasolta. Siinä missä John Wayne -tyyppisen sankarin päämääränä on status quon vankka suojeleminen kaaoksen voimilta, messias pistää isomman vaihteen silmään. Hän tuo mukanaan kokonaan uuden asiain tilan, uuden tärkeysjärjestyksen, uuden Jerusalemin. Messiaan funktio on erottaa jyvät akanoista perusteellisesti ja puhdistaa pöytä kaikesta vanhasta.

Toki Teräsmies kallistuu enemmän sankarin kuin messiaan puolelle. Kuitenkin Terismytologiassa on messiaanisita elementtejä: ylivoimainen olento, joka laskeutuu taivaasta, ottaa ihmisen hahmon (Teriksen tapauksessa Clark Kentin identiteetin), ei ainoastaan toimi sankarin tavoin yksittäisissä kriisitilanteissa, vaan jatkuvalla toiminnallaan ja esikuvallisuudellaan pyrkii luomaan koko ihmiskuntaa parempaan suuntaan. Teräsmies on ikäänkuin sankari plus yksi - ei enää pelkkä sankari, ei vielä aivan selkeä messias. Häneltä puuttuu aidon messiaan eettinen radikalismi.

Teräsmiehen kuolema ja siihen johtaneet seikat ovat vahvasti myyttisiä, mutta eivät mihinkään erityiseen myyttiseen traditioon sidottuja. Yhdysvaltojen halki Metropolista kohti vaeltava tuhoava kone Doomsday niveltyy tieteenkin vanhaan kunnan Pandoran laatikkoon ja Prometheus-myyttiin.

Se, että Teriksen kohtaloksi koitua tappomasiina on peräisin armeijan ketuiksi menneiden projektien varastosta, on kyllä kaamea klisee. Tarinahan ilmestyi alunperin Adventures of Superman -lehdessä jatkiksena, eikä noissa sankarisarjislehdissä yleensä törmää kummisiin innovaatioihin.

Ihminen oman tuhonsa arkkitehtina on vahvimpiä läntisen maailman perusmyyttejä, ainakin jos sen itsepintaista esiintymistä populaarifiktiossa käytetään mittarina. Siinä mielessä on sopivaa, että Teris kohtaa vahvempansa juuri tässä muodossa. Eksoottisempi kuolintapa ei olisi ollut yhtä tyylikkäässä synkässä läntisen tradition kanssa.

Se, että hävittävän kokoinen maailmanloppu biomekaaninen airut on nimetty Tuomiopäi-

väksi lienee jopa tekijöiden tietoinen veto, jolla alleviivataan tarinan yleistä myyttistä trendiä. Toisaalta kyse saattaa olla pinnallisemmasta trenditietoisuudesta. Doomsday muistuttaa kovasti Judgment Day -termiä, johon liittyy toisen näköinen mutta funktioltaan samankaltainen tietokone-tuholainen. (Kytkeä suorastaan ryöstöviljellä Teriksen ylösnousua edeltävässä Reign of the Supermen -tarinassa, jossa yksi neljästä pseudo-teräsmiehestä on punasilmäinen kyborgi.)

Ennenkuin Teräsmies ennättää Doomsdayn kimppeun, tarina marssittaa koko Justice League of American hirvityksen esteeksi. JLA:n sankariryppäs tekee parhaansa mutta saa havaita olevansa kollektiivisella kamikazeleennolla. Doomsday ei edes kutia aiemmin niin mahtavien sankarien moukaroinneista. Juttu tuhaa näennäisesti kohtuuttoman paljon tilaa JLA:n räpellykselle. Itseään toistavassa kuviossa ryhmän jäsenet yrittävät kukin vuorollaan tuhota Doomsdayn ja saavat hyvässä järjestyksessä nenilleen.

Tällä on kuitenkin kaksikin tarkoitusta. Sankarimyyteissä esiintyy hyvinkin useasti tilanne, jossa uhkaa tai hirviötä vastaan taistelee huonolla menestyksellä monikin maineikas soturi. Kaikkien epäonnistuttua päähenkilön on aika tulla areenalle ja ottaa tilanne haltuun.

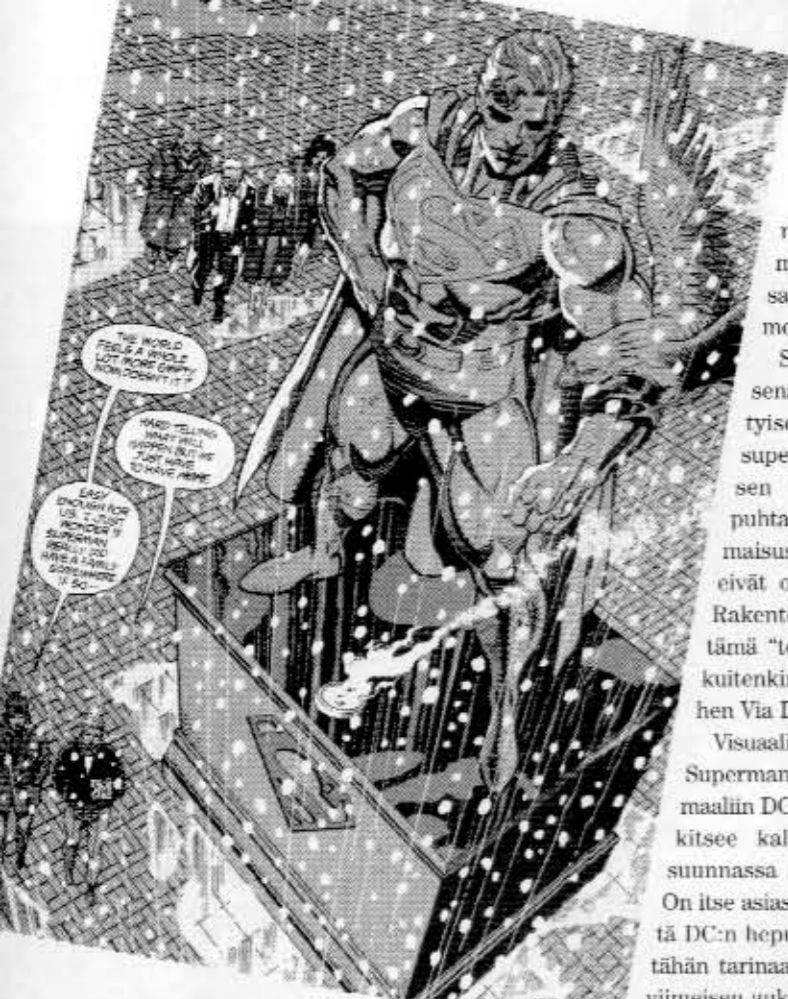
Kyse on formuloituneesta kerronnallisesta rakenteesta, jolla sankarin ylivoimaa ja yli-inhimillisiä ominaisuuksia korostetaan; hänet nostetaan tällä toimenpiteellä tavallisen kuolevaisen (tai tavallisen sankarin) yläpuolelle. Legenda Pyhästä Yrjöstä ja lohikäärmeestä kaikkine variantteineen lienee tutuimpia tämän tyyppin edustajia.

Melkoisesti syvenemällä tasolla voidaan myös viitata eräänlaiseen chant-tyyppiseen kerronnan rytmiin, joka liittyy suullisesti levinneisiin ja säilyneisiin myytteihin. Tarinaa ei kerrota tyyliin ensin lukuisatsankariryttivä turhaanpedontuhoamistakunnes... Tällainen tiivistetty formula esiintyy kyllä saduissa ja maallistuneissa myytivarienteissa mutta ei aidoissa myyteissä.

Myytti, useinkin runomittaisena tai muulla tavoin erityisesti rytmitettyinä, toistaa jokaisen yrityksen samankaltaisin sanoin yhdenmittaisina blokkeina. Syntyy tasainen rytmi, joka vie kerrottua ikäänkuin musikaalisesti eteenpäin.

Tämä on tietenkin ulkooppimista helpottava keino, mutta se liittyy niin läheisesti pyhiin teksteihin ja eritoten rituaaliin, että sen käyttö herättää nopeasti sakraaleja miellelyhtymiä. Huomattu on täynnä tällaista kerrontaa: lukekaa ää-

neen vaikka Luomiskertomus, niin saatte käytännön demonstraation.

Sarjakuva visuaalisena mediana - ja erityisesti henkilöiläinen supersankarisarjis - on sen verran kaukana puhtaasta verbaalista ilmaisusta, että yhteydet eivät ole kovin vahvoja. Rakenteellisena tekijänä tämä "toiston pyhyys" on kuitenkin läsnä Teräsmiehen Via Dolorosassa.

Visuaalisesti The Death Of Superman on työstetty normaaliin DC-tyyliin, mikä merkitsee kalseahkoa, syvyyssuunnassa köyhää ilmaisua. On itse asiassa perin outoa, että DC:n heput eivät satsanneet tähän tarinaan enempää. Vasta viimeisen aikeaman täyttävässä kuvassa sakraaleja elementtejä on tuotu esiin pietä-asetelman muodossa.

Teriksen repaleinen viitta liehuu taustalla seipään nokassa kertoen omistajansa poismenosta. Ehkä tuo tietynlainen välinpitämättömyys näinkin massiivisen aiheen käsittelyssä kertoo jotain Teräsmiehen kaltaisen hahmon inflaatiosta ajassa, jossa puhdashenkisyys on mitäkuinkin out.

TERÄSMIEHEN TAHMEA PÄÄSIÄISAAMU

Teräsmiehen ylösnousemista kartoittavat kaksi lehtisarjoista koottua albumia, World Without a Superman sekä (ylläri!) The Return of Superman.

Vaikka etenkin jälkimmäinen on järkälemäinen, 500-sivuinen eepos, koko jutussa haiskahtaa epätoivo. Illegiiltä moukaroitua Teristä palvomaan keksitään parikin keskenään kilpailevaa kulttia, mutta aiheellaa ei kehitellä sen kummemmin.

Paljon kiintoisampia ovat neljä vararistä -originaalin DNA:sta kloonattu teiniversio, kryptorilaisen teknologian elävöittänyt fasisti, jämerä kyborgi sekä teräshaarniskaan sonnustautunut musta entinen asekeksijä. Viimeistä lukuunottamatta muut väittävät kovasti olevansa aito asia, mutta kuis käykään...

Ennen kuin Teris on palautettu henkiin, tarinan lukuisat kirjoittajat ehtivät nälviä sankarimyyttiä ja massamediaa ajoittain mukavasti. Ohutta ja kapeaa touhu kuitenkin on eikä varsinaisesta uskonnollisesta tasosta voi puhua. Itse alkuperäiskappaleen pahuu on puolestaan sohlattu kerrassaan kornilla new age -höpinällä sun muulla sieluenergiäopinällä. Teris saadaan takaisin, mutta halpa maku jää.

BATMAN GETS RELIGION (ALMOST)

Batman-albumi The Cult ei kerro Lepakkomiehen seikkailuista rockmaailmassa, vaikka olisihan tuo ihan viehättävä idea. Kysessä on todellinen kultti, joka tietenkin koettaa vallata Gotham Cityn ja siinä sivussa aivopestä Batmanin.

The Cult on piirrostyyliltään tavallista parempaa Bat-tuotantoa, mutta käsikirjoitusta riivaa todellinen runsaudenpula. Frank Millerin jälkeisiä Batman-tarinoita on tuntunut vaivaavan pakko-mielteinen halu ängätä joka jumalan stoori täyteen sivujuonia ja -merkityksiä, implikaatioita, satiiria ja vaaleanpunaisia elefantteja, kuuluivat ne sinne tahi eivät. Ylenmääräisestä rönsystä on alkanut muodostua keino sinänsä, jolla kuvattaneen synkän ritarin kaoottista maailmaa - kai.

The Cultin suhteen tuo ajatusten overkill tuo mukanaan toivottoman sotkuisen näkemyksen uskonnosta. Harnullista sikäli, että peruskuvio on hyvinkin hedelmällinen.

Gotham Cityn viemäriverkoissa ja tunneleissa elää hylkiöiden ja hirviöiden kansoittama populaatio, joka on saanut johtajakseen karismaattisen pseudomessiaan. Tälle hahmolle annetaan tahallisen epäselvästi kuvattu menneisyys, johon saattaa liittyä aidosti yliluonnollisia aineksia.

Joka tapauksessa herra seurakuntineen aloittaa melkoisen epähumanin Gotham Cityn puhdistusoperaation: konnia listitään surutta ja paljon. Kaikki tapahtuu uuden maailmanjärjestyksen ja uskonnollisen demagogian nimissä. Koska tämä porukka osaa aiheellisesti epäillä Batmanin sekaantumista asiaan, sankarimme kidnapataan ja ehdollistetaan yhdeksi seurakunnan lojaleista jäsenistä.

Yhdysvalloissa uskonnolliset kultit ovat jatkuva riesan aihe - muistamme vielä hyvin David

Koreshin, viimeisimmän varajeuksen. Kultteja on tutkittu ahkerasti ja alan tietoa on tihkunut myös Batman-julkaisuun. Tarinan kultin käyttämät tahdonmurta-keinoit ovat eräänlainen random sample yleisimmistä aidosti tavatuista keinoista: liikumavapauden rajoittaminen, oma käsitteistö, psykoaktiiviset aineet, unenriisto, henkilöpalvonta ja niin edelleen. Batman alistetaan tälle kaikelle menestyksekkäästi. Ennen kuin vanha Bruce palaa lain ja järjestyksen puolelle, kuluu paljon verta, hikeä ja kyneleitä.

The Cult on tältä osaltaan yhtä aikaa antoisa ja turhauttava. Aivopesumetodit on esitelty toki kärkekkäästi mutta pääosiltaan oikein. Oivallisempi oivallus sen sijaan on Batmanin alitajuntainen halukkuus luovuttaa minuutensa ja vapaa tahtonsa yhteisön harteille. Kukupaa jaksaisi lopultakaan kantaa maailmaa iän kaiken harteillaan? Samaan syssyyn menee tietenkin se, että kultti lupaa hoitaa Gothamian kriminaaliongelman perin pohjin ja Batman voi relata viimeinkin.

Kuitenkin nämä ideat tahtovat jäädä puolittihen. Tarinan toinen päälinja - Gotham Cityn asteittainen valtaaminen ja väestön positiiviset reaktiot "puhdistajiin" - vievät mahdollisuuden Batmanin yksilötragedian luotaamiselta.

Jonkin verran uskonnollista ironiaa tähän action-puoleenkin kyllä mahtuu. Kultti kerää riiveihinsä Amerikan hyljeksiytyt, hullut, dokut ja ihmisriekaleet. Uusi järjestys syntyy Raamatun mukaisesti: ensimmäiset tulevat viimeisiksi ja viimeiset ensimmäisiksi.

Kuitenkin tämä näppärä veto on ristiriidassa muuten oikeaoppisesti esitetyn kultti-ominnan kanssa. Amerikkalaiset kultit koostuvat yleensä hyvin koulutetuista, nuorehkoista ihmisistä, joiden elämältä on pudonnut merkityksellinen pohja. Kultit eivät hampuuseja yleensä huoli; laitapuolen kulkijoiden maksukyky on kehnonlainen.

Batman - The Cult hajoaa lopultakin ajatuksiltaan sillisalaattimaiseksi räiskytelyksi. Kun pseudomessias on surmattu (tietty), tarina loppuu ja elämä jatkuu - sankarikuvan sääntöjen mukaan.

Ehkä uskonto koko voimallaan ei ole kaupalliseen sarjakuvaan erityisen hyvin sopivaa materiaalia. Teologi Paul Tillichin ja antropologi Clifford Geertzin ajatuksia seuraavien uskontoa voi luonnehtia asiaksi, jossa on kysymys ihmisten perimmäisistä kysymyksistä. Uskonto

uskontunustuksista riippumatta on periaatteessa eksistentiaalista ja psykologista dynamiittia, eikä pystyynkuolleinkaan kirkko murra tätä perustaa.

Uskonnollinen kokemus puolestaan ei käänny helposti millekään kielelle. On ehkä parasta, että ainakin pääasiallisesti viihteeksi tehty sarjakuva pitääntyy kiltisti uskonnollisten instituutioiden ja niiden väärinkäytön sekä myyttien sirpaleiden heijastamiseen, eikä edes yritä tarttua tosiinsa harkkää sarvista. Säästymmepä pahimrulta korniukuksilta.

Marko Latvanen

ALBUMIT:
THE DEATH OF SUPERMAN
WORLD WITHOUT A SUPERMAN
THE RETURN OF SUPERMAN
(kaikissa kolmessa teegio kirjoittajia ja piirtäjiä)

Jim Starlin - Berni Wrightson:
BATMAN - THE CULT